Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lausunto Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle: Hyvinvointialueiden rahoitus, sosiaalihuollon uudistus, asiakasmaksut, järjestöjen rahoitus, sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset.

Ydinviesti

Valtion velkajarru toimii vain, jos kustannuskurin kannustimet ovat uskottavat koko maassa. Etelä-Karjala on jo toteuttanut poikkeuksellisen voimakkaan sopeutuksen, mutta sen rahoitusura on samaan aikaan ollut selvästi valtakunnallista kehitystä heikompi. Arviointimenettely ja keskustelu hyvinvointialueiden määrästä ei saa korvata rahoitusjärjestelmän rakenteellisten kannustin- ja kohdentumisongelmien korjaamista. Nykyisellä, vialliseksi todetulla ja yhä enemmän vinoutuvan rahoitusmallin mukainen rahan jako tulee keskeyttää ja vakauttaa tekijöillä, jotka turvaavat palveluiden järjestämisedellytykset.

1. Keskeiset huomiot vuoden 2027 talousarvioesityksestä

Vuoden 2027 yleiskatteinen hyvinvointialuerahoitus on noin 27,55 mrd. euroa. Kasvu vuoden 2026 talousarvioon nähden on vain noin 360 milj. euroa eli noin 1,3 %. Etelä-Karjalan rahoitus on 613,5 milj. euroa ja sen nimellinen kasvu vuoden 2026 tasosta on 0,0 %. [1]

Etelä-Karjala on samaan aikaan jo toteuttanut vahvan kustannussopeutuksen. Vuosina 2023–2026 toimintakulut kasvavat ennusteen mukaan vain 2,9 %, kun hyvinvointialueilla yhteensä kasvu on 7,7 %. Nettokustannukset kasvavat Etelä-Karjalassa 3,5 % ja koko maassa 8,5 %. Valtionrahoitus on kuitenkin kasvanut Etelä-Karjalassa 10,7 % ja koko maassa 17,4 %. [2]

Tammi–elokuussa 2026 Etelä-Karjalan toimintakulut olivat 3,1 % pienemmät kuin vuotta aiemmin, kun koko maan toimintakulut kasvoivat 2,5 %. Vuoden 2026 tulosennuste on +9 milj. euroa. [2]

Etelä-Karjalan ennustettu kattamaton alijäämä vuoden 2026 lopussa on edelleen noin 72,8 milj. euroa eli 592 euroa asukasta kohden. Alijäämä on historiallista kertymää; vuoden 2026 kehitys on olennaisesti parempi. [2]

Etelä-Karjalan sopeutus näkyy kustannuskehityksessä

Muutos 2023–2026	Etelä-Karjala	HVA:t yhteensä
Toimintakulut	+2,9 %	+7,7 %
Nettokustannukset	+3,5 %	+8,5 %

Valtionrahoitus	+10,7 %	+17,4 %

Lähde: Hyvinvointialueiden talouden tilannekuva 8/2026, Hyvinvointialuejohtajien verkosto 7.10.2026. Vuoden 2026 luvut ovat ennusteita.

2. Eriytyvä rahoituskehitys on myös velkajarrun ongelma

Valtiovarainministeriön oma kesäkuussa 2026 julkaistu analyysi tunnistaa ongelman poikkeuksellisen selvästi: hyvinvointialueiden talouden eriytyminen aiheuttaa haasteita valtiontaloudelle. Heikon talouden alueilla niukat rahoitusnäkymät lisäävät lisärahoituksen ja/tai palveluiden eriytymisen riskiä, kun taas vahvan talouden alueilla suotuisa näkymä merkitsee, ettei alijäämien kattamisen jälkeen ole lähivuosina merkittäviä kannusteita kustannusten hillintään. [3]

Etelä-Karjalan näkemyksen mukaan tämä on velkajarrun kannalta olennaisempi kysymys kuin yksittäisen, jo voimakkaasti kustannuksiaan sopeuttaneen alueen ohjauksen kiristäminen, etenkin kun lukuisten arvioiden ja analyysien mukaan rahoitus kohdentuu ja siten alijäämät kertyvät ajassa koko ajan enemmän vinoutuvan rahoitusmallin kautta. Nykyinen järjestelmä ei kohdenna rahoitusta palvelutarpeen mukaisesti, mutta ei myöskään aseta kaikille alueille yhtä voimakasta käytännön sopeutuspainetta. Samalla koko maan toteutuneet kustannukset vaikuttavat kahden vuoden viiveellä rahoituksen kokonaistasoon jälkikäteistarkistuksen kautta. [1]

Etelä-Karjalan arviointimenettely käynnistettiin 16.6.2026 vuoden 2025 taloudellisten tunnuslukujen perusteella. Käynnistämisperusteina olivat vuosikatteen ja poistojen suhde, laskennallinen lainanhoitokate sekä lainanottovaltuuden korotus. [4] Arviointimenettelyn on luonnollisesti perustuttava lakiin, mutta sen toimenpiteissä on välttämätöntä huomioida myös nykyinen kustannuskehitys, vuoden 2026 tuloskäänne ja alueen tuleva rahoitusura.

Periaate velkajarrulle: talouden vastuu kuuluu alueille, mutta rahoitusjärjestelmän kannustimien ja oikeudenmukaisen kohdentumisen vastuu kuuluu valtiolle.

3. Vuoden 2027 säästöoletusten toteutuminen on varmistettava

Talousarvioesityksessä hyvinvointialueiden rahoitusta vähennetään useiden lainsäädäntömuutosten oletettujen säästöjen tai uusien tulojen perusteella. Suurimpia vähennyksiä ovat terveydenhuollon asiakasmaksujen muutokset -87,75 milj. euroa, teknologian hyödyntäminen ikääntyneiden palveluissa -50,9 milj. euroa ja sosiaalihuoltolain uudistus -36 milj. euroa. [1]

Sosiaalihuoltolain uudistuksen on tarkoitus tulla pääosin voimaan vasta 1.7.2027. [5] Kun rahoitusta vähennetään etukäteen oletetun säästön perusteella, toimeenpanon aikataulu,

muutoskustannukset ja tosiasiallisesti saavutettava säästö on arvioitava realistisesti. Muussa tapauksessa riski jää yksin hyvinvointialueelle.

Sama koskee asiakasmaksuja. Maksutulo-oletuksen rinnalla on arvioitava maksujen alentamisen ja perimättä jättämisen velvoitteet, mahdollinen hoitoon hakeutumisen lykkääntyminen sekä sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset asiakkaiden maksukykyyn ja sosiaalipalvelujen kysyntään. Etelä-Karjala pitää tärkeänä, että vaikutuksia seurataan valtakunnallisesti ja rahoitusta voidaan korjata, jos oletetut vaikutukset eivät toteudu tai pelätyt vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja palveluiden taloudelliseen saavutettavuuteen lähtevät kumuloituvat. Asiakasmaksut ovat myös yksi näkyvin yhdenvertaisuustekijä ja kansallisella tasolla niitä tulisi samaan aikaan kohtuullistaa, mutta myös periä samansuuruisena ja samanlaisin kriteerein kaikkialla, sen sijaan että nyt vinoutuneesti kohdentuvalla rahoitusmallilla osalla alueista rahoitustilanne mahdollistaa osan asiakasmaksuista perimättä jättämisen.

Järjestörahoituksen osalta vuoden 2027 budjetti vähentää STEA-avustuksia 50 milj. eurolla ja kohdentaa samalla 25 milj. euroa hyvinvointialueiden järjestöavustuksiin. [6] Muutoksen yhteisvaikutus on arvioitava erityisesti ehkäisevien ja matalan kynnyksen palvelujen näkökulmasta, jotta säästö valtionavustuksissa ei siirry myöhemmin kasvavana julkisten palvelujen tarpeena hyvinvointialueille. Pidämme järjestöavustusten leikkaamista tässä mittakaavassa ja aikataulussa todellisena riskinä sille, että moni matalan kynnyksen ja kunnan ja hyvinvointialueen rajapinnalla oleva palvelu loppuu ja palvelutarpeet kasautuvat hyvinvointialueille.

4. Etelä-Karjalan esitykset sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

1. Valiokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota alueiden voimakkaasti eriytyvään rahoitus- ja kustannuskehitykseen. Velkajarrun tulee kannustaa kustannusten hillintään koko järjestelmässä, ei vain niillä alueilla, joilla rahoitusura on jo valmiiksi tiukka.

2. Hyvinvointialueiden arviointimenettelyissä ja muussa talousohjauksessa tulee tarkastella takautuvien tunnuslukujen lisäksi alueen ajantasaista kustannuskehitystä, toteutettuja sopeutustoimia, palvelujen lainmukaisuutta sekä tulevaa rahoitusuraa.

3. Vuoden 2027 lainsäädäntömuutoksiin sisältyvien säästö- ja tulovaikutusten toteutuminen tulee arvioida jälkikäteen. Jos rahoituksesta vähennetty vaikutus ei toteudu alueiden vaikutuspiirissä olevista syistä, rahoituksessa tulee olla korjausmekanismi.

4. Hyvinvointialueiden rahoitusmallin kokonaisuudistus tulee käynnistää viivytyksettä. Rahoituksen kohdentaminen kasvavasti vinoutuvan mallin perusteella tulee keskeyttää ja vakauttaa tekijöillä, jotka turvaavat yhdenvertaiset palveluiden järjestämismahdollisuudet Suomessa, kunnes paremmin todellisiin tarpeisiin kohdentuva malli on valmis käyttöön. Tarveperusteisen rahoituksen tietopohjan tulee olla läpinäkyvä, vakaa ja sellainen, ettei se palkitse kirjaamiseroista tai jätä tehokkaasti ja taloudellisesti toimivaa aluetta pysyvästi heikolle rahoitusuralle.

5. Sosiaaliturvan, asiakasmaksujen, sosiaalihuollon muutosten ja järjestörahoituksen leikkausten yhteisvaikutukset tulee arvioida samassa kokonaisuudessa palvelutarpeen ja hyvinvointialueiden kustannusten näkökulmasta.

Yhteenveto

Etelä-Karjalan hyvinvointialue ei kiistä tarvetta julkisen talouden sopeutukseen. Päinvastoin: alueen oma kustannuskehitys osoittaa, että sopeutusta on tehty ja tehdään. Julkisen talouden kannalta ratkaisevaa on kuitenkin se, että sama kustannuskurin kannustin koskee koko järjestelmää. Jos tehokkaasti sopeuttaneen alueen rahoitus pysyy paikallaan samalla kun muualla rahoitus ja kustannukset voivat kasvaa selvästi nopeammin, järjestelmä ei tuota optimaalista velkajarrua – se tuottaa eriytymistä ja kasvattaa lisärahoituksen sekä palvelujen vaarantumisen riskiä. Siksi hyvinvointialueiden rahoituksen kohdentaminen kasvavasti vinoutuvan mallin perusteella tulee keskeyttää ja vakauttaa tekijöillä, jotka turvaavat yhdenvertaiset palveluiden järjestämismahdollisuudet Suomessa, kunnes paremmin todellisiin tarpeisiin kohdentuva malli on valmis käyttöön.

Vuoden 2027 talousarviossa on siksi tarkasteltava paitsi rahoituksen kokonaismäärää myös sen alueellista kehitystä, kannustinvaikutuksia ja lainsäädäntömuutoksiin sisältyvien säästöoletusten realismia sekä pysäyttää kehitys, joka eriyttää toisaalla palvelut ja toisaalla ei ohjaa kustannuskehityksen hillintään.

Lappeenrannassa 7.10. 2026

Sally Leskinen
Hyvinvointialuejohtaja

Lähteet

[1] HE 175/2026 vp / Valtion talousarvioesitys 2027, momentti 28.89.31 Hyvinvointialueiden yleiskatteinen valtionrahoitus. budjetti.vm.fi.

[2] Arja Pesonen: Hyvinvointialueiden talouden tilannekuva – 8/2026. Hyvinvointialuejohtajien verkosto 7.10.2026.

[3] Valtiovarainministeriö: Hyvinvointialueiden talouden näkymät 2027–2030. VM:n julkaisuja 2026:28, 25.6.2026.

[4] Valtiovarainministeriö: Hyvinvointialueen arviointimenettely käynnistyy kolmella alueella, 16.6.2026.

[5] Sosiaali- ja terveysministeriö: Hallitus esittää sosiaalihuoltolain uudistamista – tavoitteena joustavammat palvelut ja oikea-aikainen tuki, 21.9.2026.

[6] Sosiaali- ja terveysministeriö: Hallituksen esitys sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan talousarvioesitykseksi vuodelle 2027, 21.9.2026.

Liite: Etelä-Karjalan hyvinvointialueen analyysi rahoitusmallin kumuloituvasta vinoumasta: https://www.ekhva.fi/wp-content/uploads/2026/09/2026-09-22-Pitkaaikaisdiagnoosit-alueittain-muutokset-2021-2025-julkaistava-versio-1.pdf